

dr Duško DIMITRIJEVIĆ¹

ZNAČAJ DUNAVSKE STRATEGIJE ZA SRBIJU U SVETLU RAZVOJA EKONOMIJE ZNANJA

APSTRAKT

Rečni sliv Dunava predstavlja jedan od najvažnijih evropskih razvojnih potencijala. Dunav je polazište za mnoge progresivne ideje i projekte usmerene ka daljoj integraciji Evrope, ali i otvaranju Evropske unije prema njenim susedima, regionu Crnog mora, Južnog Zakavkazija i Centralne Azije. Nakon proširenja Evropske unije 2004. i 2007. godine, dunavski sliv se većinom našao unutar teritorije država članica. Iskorišćavanje njegovih kapaciteta zahtevalo je otuda hitne međunarodno usaglašene mere, zbog čega je na inicijativu Austrije, Nemačke i Rumunije, u junu 2009. godine, Evropska komisija dobila mandat za izradu tzv. *Zajedničke sveobuhvatne strategije za zemlje dunavskog sliva* (u daljem tekstu: Dunavska strategija). Nakon sprovedenog konsultativnog procesa, 8. decembra 2010. godine, Evropska komisija je usvojila Dunavsku strategiju, da bi potom, 24. juna 2011. godine, Evropski savet taj značajan dokument i potvrdio insistirajući na njegovoj neodložnoj primeni. U izradi Dunavske strategije bile su uključene i države koje nisu članice Evropske unije. Dunavskom strategijom obuhvaćeno je četrnaest država i regija članica Dunavskog procesa saradnje, i to: Nemačka (pokrajine Baden-Virtemberg i Bavarska), Austrija, Slovačka, Češka Republika, Mađarska, Slovenija, Hrvatska, Srbija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Rumunija, Bugarska, Moldavija i Ukrajina (Zakarpatska, Ivano-Frankivska, Černivačka i Odeska regija). Pomenute države, potpisnice su Konvencije o zaštiti reke Dunav, odnosno članice su Međunarodne komisije za zaštitu reke Dunav (*International Commission for the Protection of the Danube River - ICPDR*). Dunavska strategija ne predviđa donošenje nove zakonodavne regulative, izgradnju novih institucija i obezbeđenje novih izvora finansiranja (tzv. princip „tri ne”). Vlada Republike Srbije je, 10. juna 2010. godine, usvojila dokument pod

¹ Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd. Rad je realizovan u okviru naučnog projekta: „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti” (broj 179029), koji finansira Ministarstvo prosvete i nauke Vlade Republike Srbije, za period 2011–2014. godine.

nazivom: *Pozicija Republike Srbije za učešće u izradi Sveobuhvatne strategije Evropske unije za dunavski region* (u daljem tekstu: Pozicija). U Poziciji se, *inter alia* navodi da za Srbiju ciljevi Dunavske strategije imaju veliki značaj za stvaranje ekonomije znanja, odnosno za razvoje tzv. *društva znanja*. U radu koji sledi, daje se pregled usvojenih rešenja i analiza predloga koji treba da doprinesu ostvarivanju opštih i posebnih ciljeva Dunavske strategije.

Ključne reči: Dunavska strategija, Dunavski region, Pozicija Republike Srbije, ciljevi, ekonomija znanja, društvo znanja, nauka.

UVOD

Dunavska strategija sastoji se od dva ključna dokumenta: (1) „Saopštenja Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom savetu, Evropskom socio-ekonomskom komitetu i Regionalnom komitetu“ i, (2) „Akcionog plana“ kao integrisanog odgovora na iznete predloge iz Saopštenja.² Strategiju čine četiri stuba koji obuhvataju prioritetne oblasti delovanja, i to: 1. Povezivanje Dunavskog regiona; 2. Zaštita životne sredine Dunavskog regiona; 3. Izgradnja prosperiteta u Dunavskom regionu, i 4. Jačanje Dunavskog regiona.

Prvi stub Dunavske strategije: „Povezivanje Dunavskog regiona“, podrazumeva unapređivanje mobilnosti i kombinatornosti unutrašnjim plovim putevima i drumskim, železničkim i vazdušnim vezama uz podsticanje održive energije i promovisanje kulture i turizma, komunikacije među ljudima.

Drugi stub Dunavske strategije: „Zaštita životne sredine Dunavskog regiona“, obuhvata restauraciju i održavanje kvaliteta voda, upravljanje rizicima životne sredine i zaštitu bioloških vrsta, pejzaža i kvaliteta vazduha i zemljišta.

Treći stub Dunavske strategije: „Izgradnja prosperiteta u Dunavskom regionu“, obuhvata razvoj društva znanja kroz naučna istraživanja, obrazovanje i informacione tehnologije, podršku konkurentnosti preduzeća, uključujući i razvoj klastera i ulaganja u ljude i veštine.

Četvrti stub Dunavske strategije: „Jačanje Dunavskog regiona“, podrazumeva jačanje institucionalnih kapaciteta i saradnje i poboljšanje zajedničkog rada na promovisanju bezbednosti i borbe protiv organizovanog kriminala.

Navedeni stubovi Dunavske strategije razrađeni su kroz 11 oblasti koje mogu doprineti njenom integrisanom sprovođenju na makro-regionalnom planu u cilju ostvarivanja Strategije Evropske unije 2020.³ Te oblasti definisane su kao prioriteti i obuhvataju:

² European Commission, *European Union Strategy for Danube Region*, COM(2010) 715/4.

³ „Vodič kroz Strategiju EU 2020“, Evropski pokret u Srbiji, 2011, Internet. <http://www.emins.org/sr/publikacije/knjige/11-vodic-kroz evropu-2020.pdf>

1. Oblast 1a - *Unapređenje mobilnosti i intermodalnosti - unutrašnje plovne puteve*, koordiniranu od Austrije i Rumunije; Oblast 1b - *Unapređenje mobilnosti i intermodalnosti železničkog, drumskog i vazdušnog saobraćaja*, koordiniranu od Slovenije i Srbije;
2. Oblast 2 - *Promovisanje održive energije*, koordinirane je od Mađarske i Češke;
3. Oblast 3 - *Promocija kulture i turizma, i kontakt među ljudima*, koordinirane od Bugarske i Rumunije;
4. Oblast 4 - *Obnavljanje i održavanje kvaliteta voda*, koordinirane od Mađarske i Slovačke;
5. Oblast 5 - *Upravljanje ekološkim rizicima*, koordinirane od Mađarske i Rumunije;
6. Oblast 6 - *Očuvanje biodiverziteta, pejzaža i kvaliteta vazduha i zemljišta*, koordinirane od Bavarske (Nemačka) i Hrvatske.
7. Oblast 7 - *Razvoj društva znanja (istraživanja, obrazovanje i informaciono-komunikacionih tehnologija)* koordinirane od Slovačke i Srbije;
8. Oblast 8 - *Podrška konkurentnosti preduzeća*, koordinirane od Baden-Virtemberga (Nemačka) i Hrvatske;
9. Oblast 9 - *Ulaganje u ljude i veštine*, koordinirane od Austrije i Moldavije;
10. Oblast 10 - *Poboljšanje institucionalnih kapaciteta i saradnje*, koordinirane od Austrije i Slovenije;
11. Oblast 11 - *Zajednički rad u cilju bezbednosti i borbi protiv organizovanog kriminala*, koordinirane od Nemačke i Bugarske.

Na osnovu pomenutih prioriteta Dunavske strategije, jasno je da će koordinacija i njeno sprovođenje podrazumevati proširenu i intenzivnu saradnju među državama i institucijama Evropske unije.⁴ Dunavska strategija daje održivi okvir za politiku integracija i koherentni razvoj Dunavskog regiona. Strategija predviđa prioritete aktivnosti Evropske unije u 21. veku. Za Srbiju, Dunavska strategija ima veliki značaj jer se njenim sprovođenjem pospešuje saradnja Srbije sa svim zemljama dunavskog sliva. Potom, njenom implementacijom doprinosi se jačanju nacionalne ekonomije, ali i uključivanju sektorskih politika u razvojne planove Evropske unije i to naročito u oblastima za koje je Srbija određena za koordinatora (nauka i transport, osim vodenog transporta). Svojim učešćem u procesu izrade, ali potom i u procesu implementacije Dunavske strategije, Srbija potvrđuje strateško opredeljenje za pristupanje ovoj supranacionalnoj organizaciji.

---

⁴ Duško Lopandić, Jasminka Kronja, *Regionalne inicijative i multilateralna saradnja na Balkanu*, Evropski pokret u Srbiji, 2010, str. 165, etc.

REPUBLIKA SRBIJA I DUNAVSKA STRATEGIJA

Iako Srbija nije članica Evropske unije, Srbija je iskoristila šansu da učestvuje u procesu razvoja Dunavske strategije, te da ravnopravno doprinosi implementaciji njenih ciljeva. Na to ukazuju egzaktni podaci koji se odnose na pozitivne učinke koje Dunavska strategija može imati na društveni razvoj i to, ne samo pojedinih područja kroz koje Dunav protiče, već i područja kroz koje protiču pritoke Dunava a koja u našoj zemlji obuhvataju skoro polovinu državne teritorije. Nije beznačajan podatak da od ukupno 174 administrativno-teritorijalne jedinice koliko ih ima u Srbiji, njih 80 potpada pod dunavski sliv, dok 24 izlaze direktno na Dunav.

Kao što je poznato, Vlada Republike Srbije donela je 24. septembra 2009. godine, odluku o formiranju Radne grupe za saradnju sa Evropskom unijom u Podunavlju, u kojoj je bilo uključeno deset ministarstava, predstavnici Vlade Autonomne pokrajine Vojvodine i Kancelarije za evropske integracije. Nakon što je Radna grupa održala sedam radnih sastanaka, 10. juna 2010. godine, Vlada Republike Srbije usvojila je dokument pod nazivom: *Pozicija za učešće u sveobuhvatnoj Dunavskoj strategiji*.⁵ Taj dokument definisao je opšti cilj učešća Srbije u Dunavskoj strategiji koji podrazumeva korišćenje potencijala Dunava kao značajnog resursa za održivi razvoj Srbije, a takođe i posebno razrađene ciljeve koji se odnose na sledeće oblasti: 1) Razvoj transporta, energetike i informaciono-komunikacionih tehnologija duž čitavog toka Dunava; 2) Zaštitu životne sredine i održivo korišćenje prirodnog bogatstva u slivu reke Dunav; 3) Ekonomski razvoj i jačanje regionalne saradnje i partnerstva u regionu Podunavlja; 4) Uspostavljanje sistema sigurne plovidbe i afirmacija principa vladavine prava u slivu reke Dunav i, 5) Stvaranje ekonomije znanja kroz saradnju u regionu Podunavlja i aktivna uloga nauke u postizanju ciljeva Strategije.

2.1. Razvoj transporta, energetike i informaciono-komunikacionih tehnologija duž čitavog toka Dunava

Kao prioritet u oblasti transporta Dunavom utvrđeno je:

- Usvajanje adekvatnog strateškog i zakonskog okvira u oblasti vodnog transporta u skladu sa evropskim standardima i praksom;
- Postizanje neophodnih uslova za nesmetanu plovidbu, kroz uspostavljanje propisanih gabarita plovnog puta na kritičnim sektorima;
- Uklanjanje neeksploviranih ubojnih sredstva i potopljenih objekata iz Drugog svetskog rata i NATO intervencije na čitavom toku Dunava;

⁵ Vlada Republike Srbije, „Pozicija za učešće u sveobuhvatnoj Dunavskoj strategiji”, Internet: http://www.srbija.gov.rs/vesti/dokumenti_sekcija.php?id=126300

- Uspostavljanje pune kontrole saobraćaja na Dunavu kroz razvoj Rečnih informacionih servisa (*River Information Services-RIS*) i Sistema za upravljanje brodskim saobraćajem (*Vessel Traffic Services-VTC*);
- Formiranje lučke uprave kao državnog regulatornog tela u oblasti lučkog poslovanja sa zadatkom izrade Strategije razvoja luka i pristaništa i podizanja efikasnosti rada luka kao potencijalnih multimodalnih čvorišta;
- Podizanje nivoa tehničke opremljenosti lučkih kapetanija i posledično kvalitetnije obavljanje inspeksijskih poslova bezbednosti plovidbe;
- Dovršetak izgradnje autoputa na Koridoru 10, kao i drugih drumskih pravaca koji obezbeđuju bolju saobraćajnu dostupnost i vezu sa terminalima;
- Rekonstrukcija, revitalizacija i modernizacija železničke mreže i terminala koji gravitiraju Dunavu;
- Formiranje agencije za promociju i razvoj vodnog saobraćaja;
- Uspostavljanje moderne infrastrukture za snabdevanje brodova pogonskim gorivom, vodom, kao i uslugom izuzimanja broskog otpada;
- Unapređenje nivoa tehničkih uslova kanalske plovidbe i razmatranje mogućnosti otvaranja kanala za slobodnu međunarodnu plovidbu;
- Razvoj intermodalnog transporta, kroz definisanje lokacija, izgradnja i stavljanje u funkciju savremenih terminala i logističkih centara, dovršetak izgradnje autoputa u Koridoru 10, kao i drugih drumskih pravaca i obilaznica koji obezbeđuju bolju saobraćajnu dostupnost i vezu sa terminalima i rekonstrukcija, revitalizacija i modernizacija železničke mreže i terminala koji gravitiraju Dunavu.

Kao prioritet u oblasti energetskog sistema utvrđena je:

- Dalja modernizacija i povećanje kapaciteta termoelektrana (TE „Nikola Tesla“ B, TE „Kolubara“, TE „Kostolac“), kao i remont hidroelektrana „Đerdap I“ i „Đerdap II“;
- Jačanje i razvoj integrisanog energetskog sistema kroz izgradnju dve hidroelektrane: reverzibilne hidroelektrane „Đerdap III“ i hidroelektrane snage između 10 i 50 MW na lokaciji Novi Sad;
- Identifikacija potencijala geografskog područja reke Dunav i njene bliže okoline za korišćenje drugih obnovljivih izvora energije osim hidroenergije;
- Rehabilitacija i širenje distributivne gasne mreže, kao i završetak izgradnje skladišta gasa „Banatski Dvor“;
- Izgradnja dela Panevropskog naftovoda (PEOP) na trasi kroz Republiku Srbiju (Bela Crkva – Pančevo – Novi Sad – granica sa Republikom Hrvatskom);
- Izgradnja sistema produktovoda (Pančevo – Novi Sad - Sombor, Pančevo – Beograd, Pančevo – Smederevo – Jagodina - Niš);
- Podsticanje energetske efikasnosti.

2.2. Zaštita životne sredine i održivo korišćenje prirodnog bogatstva u slivu reke Dunav

Kao prioritet u oblasti zaštite životne sredine i održivog korišćenja prirodnog bogatstva u slivu reke Dunav utvrđeno je:

- Usvajanje adekvatnog zakonskog i strateškog okvira u oblasti održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara i zaštite životne sredine, potvrđivanje niza međunarodnih konvencija, kao i afirmisanje zaštite životne sredine i evropskih standarda u ovoj oblasti;⁶
- Razvijanje potencijala nacionalnih parkova i zaštićenih područja;
- Utvrđivanje i sprovođenje mera na obezbeđenju odgovarajućeg vodosnabdevanja stanovništva na području sliva reke Dunav;
- Uspostavljanje istraživačkih sistema, izrada opštih planskih dokumenata, principa korišćenja i eksploatacije komponenata biodiverziteta flore i faune;
- Razvijanje sistema prijemnih stanica za prikupljanje broskog otpada čime bi se rešili ekološki i komunalni problemi na unutrašnji vodnim putevima.

2.3. Ekonomski razvoj i jačanje regionalne saradnje i partnerstva u regionu Podunavlja

Kao prioritet u oblasti ekonomskog razvoja i jačanja regionalne saradnje i partnerstva u regionu Podunavlja utvrđeno je:

- Povezivanje sa drugim evropskim gradovima na Dunavu čiji je osnovni zadatak prepoznavanje evropskih vrednosti i zajedničkog evropskog nasleđa;
- Razmenjivanje iskustva i zajedničko istupanje na međunarodnim ekonomskim sajmovima, kao i na manifestacijama na temu razvoja Dunavskog regiona (npr.

---

⁶ Kroz saradnju u okviru aktivnosti Međunarodne komisije za zaštitu reke Dunav (ICPDR), Dunavske komisije i Međunarodne komisije za sliv reke Save, Srbija se saglasila u pogledu prihvatanja standarda o zaštiti životne sredine, pre svega u oblasti voda. Osnovni pravac delovanja u oblasti voda jeste integralno upravljanje vodama, kojim se ostvaruje plansko korišćenje i zaštita vodnih resursa: snabdevanje vodom stanovništva i industrije, zaštita voda od zagađivanja opasnim i štetnim materijama, navodnjavanje, hidroenergetika, i zaštita od štetnog delovanja voda, odbrana od poplava, zaštita od erozije i bujica, odvodnjavanje. U decembru 2009. godine usvojen je Plan upravljanja slivom reke Dunav sa programom mera, kojim su se države članice obavezale da u periodu do 2015. godine donete mere i realizuju. U okviru prekogranične saradnje u sektoru voda u slivu reke Save, Srbija učestvuje u radu Međunarodne komisije za sliv reke Save (Savske komisije), kao tela nadležnog za implementaciju Okvirnog sporazuma čiji je cilj stvaranje uslova za održivi razvoj regiona kroz uspostavljanje integralnog i održivog upravljanja vodama.

- „Dani Dunava”). Iniciranje sličnih događaja na potezu značajnih istorijskih lokacija (npr. Lepenski Vir, tvrđave na Dunavu, Kalemegdan);
- Uspostavljanje saradnje sa državama Evropske unije u okviru EGTC (*European Grouping for Territorial Cooperation*), te stvaranje okvira za primenjivanje ovog novog instrumenta evropske regionalne politike u interesu ostvarivanja teritorijalne kohezije i saradnje;
  - Stimulisanje investicione aktivnosti u oblasti poslovne infrastrukture;
  - Podsticanje međuopštinske i međuregionalne saradnje u pripremi i sprovođenju razvojnih ekonomskih projekata (Akcioni plan za realizaciju strategije trebalo bi da uključi postojeće projektne inicijative, a naročito u smislu pripreme i bržeg pristupanja Evropskoj uniji i korištenja Strukturnih i Kohezionog fonda);
  - Stimulisanje diverzifikacije ruralne ekonomije i unapređenje efikasnosti lokalne privrede kroz jačanje kapaciteta lokalne zajednice i razvoj turizma (seoski, agro, eko), razvoj lokalnih zanata, unapređenje poljoprivredne proizvodnje u podunavskoj regiji;
  - Povećanje podsticajnih sredstava za podršku razvoju sela u Dunavskom regionu kroz investiranje u ruralni turizam i ulaganje u seosku infrastrukturu;
  - Promovisanje razvoja malih i srednjih preduzeća, kao jedne od okosnica ekonomskog razvoja Dunavskog regiona;
  - Poboljšanje turističke ponude kroz valorizaciju turističkog potencijala podizanjem atraktivnosti područja (razvoj i korišćenje turističkih potencijala tvrđava na Dunavu, nacionalnih parkova i zaštićenih područja), osmišljavanje i realizacija tematske rute (putevi vina, put kulture rimskih imperatora, pešačke staze), osposobiti ulazak u dunavske kanale, integrisati turistički proizvod i sl;
  - Umrežavanje aktera savremene umetnosti u gradovima na Dunavu u cilju promocije zajedničkih evropskih kulturnih vrednosti – koprodukcionim projektima u oblasti muzičko-scenskog, filmskog i audio-vizuelnog kao i književnog stvaralaštva;
  - Podržavanje razvoja novih i održavanje postojećih biciklističkih ruta uz Dunav („Eurovelo” i „Eurovelo 6”);
  - Brendiranje Dunava kao atraktivne turističke destinacije za domaće i strane turiste.

2.4. Uspostavljanje sistema sigurne plovidbe i afirmaciju principa vladavine prava u slivu reke Dunav

Kao prioritet u oblasti sigurnosti plovidbe Dunavom utvrđeno je:

- Adekvatno opremanje stanica granične policije za obezbeđenje državne granice na Dunavu;

- Formiranje samostalne jedinice MUP-a (ili u okviru Uprave granične policije) čija bi nadležnost bila – sigurnost međunarodnog vodnog puta – reke Dunav;
- Neophodnost uspostavljanja jedinstvene evidencije, u okviru Rečnih informacionih servisa: o pravnim licima, plovilima i bezbednosno interesantnim licima, kao i evidencije o kretanju plovila, tereta i putnika u cilju efikasnijeg sprečavanja i suzbijanja krivičnih dela, pre svega krijumčarenja i nedozvoljene trgovine;
- Neophodnost stvaranja uslova za prevoz, pretovar, skladištenje i veštačenje oduzete robe koja je krijumčarena, kao i uslova za adekvatan smeštaj privremeno oduzetih plovila, namenjenih krijumčarenju i nedozvoljenoj trgovini;
- Pokretanje inicijative, u saradnji sa zemljama u regionu i evropskim partnerima, da Beograd bude sedište Regionalnog centra za saradnju u domenu borbe protiv kriminala duž toka reke Dunav;
- Puna primena Strategije za integrisano upravljanje granicom kroz unapređenje koordinacije službi na državnoj granici.

Kao prioritet u oblasti zaštite od poplava i sprečavanje prekograničnih tehničko-tehnoloških plovidbenih akcidenata na Dunavu utvrđeno je:

- Uređenje jedinstvenog sistema za rano upozorenje;
- Saradnja i zajedničko delovanje u zaštiti od poplava;
- Utvrđivanje standardnih operativnih procedura za zajedničko delovanje u slučaju prekograničnih tehničko-tehnoloških plovidbenih akcidenata;
- Zajednička obuka i formiranje zajedničkih operativnih timova;
- Pružanje pomoći u otklanjanju i saniranju posledica.

2.5. Stvaranje ekonomije znanja kroz saradnju u regionu Podunavlja i aktivnu ulogu nauke u postizanju ciljeva Strategije

Kao prioritet u oblasti stvaranja ekonomije znanja utvrđeno je:

- Intenziviranje istraživanja i razvoja i obogaćivanje studijskih programa;
- Intenziviranje saradnje među zemljama Dunavskog regiona;
- Stimulacija mobilnosti studenata, nastavnika i istraživača unutar Dunavskog regiona;
- Stimulacija inovacije i transfera tehnologija u svim oblastima od regionalnog prioriteta koje se tiču poboljšanja povezanosti i komunikacionih sistema, ekoloških pitanja i umanjivanja prirodnih rizika, kao i jačanje potencijala za društveno-ekonomski razvoj;

- Intenziviranje naučne saradnje u oblasti realizacije doktorskih studija i usavršavanja mladih naučnika;
- Podsticanje izrade studija fundamentalnog karaktera, za potrebe ostvarivanja ciljeva navedenih u ostalim „stubovima”.
- Sprovođenje napred navedenih ciljeva Dunavske strategije ostvaruje se preko Nacionalnih koordinatora (*National Contact Point for the Danube Strategy - NCP*), svake od 14 zemalja koje učestvuju u Dunavskoj strategiji. Za svaku od jedanaest prioriternih oblasti određeni su posebni koordinatori iz po dve zemlje Dunavskog regiona (*Priority Area Coordinators - PACs*).⁷

3. ZNAČAJ DRUŠTVA ZNANJA U REALIZACIJI CILJEVA DUNAVSKE STRATEGIJE

Treći stub Dunavske strategije: „Izgradnja prosperiteta u Dunavskom regionu”, usmeren je na razvoj društva znanja zemalja Dunavskog regiona kroz naučna istraživanja, obrazovanje i informacione tehnologije, podršku konkurentnosti preduzeća, uključujući i razvoj klastera i ulaganja u ljude i veštine. Unapređenjem regionalne saradnje harmonizacijom zakonskih propisa, razmenom iskustava i sprovođenjem zajedničkih projektnih aktivnosti usmerenih na jačanje sposobnosti svih zemalja Dunavskog regiona da stvaraju i koriste znanje, ostvaruju se ciljevi Dunavske strategije u ovoj oblasti. Strategijom naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za srednjoročni period do 2015. godine, uspostavljen je osnov za sprovođenje navedenih ciljeva Dunavske strategije. U njoj je Srbija prikazana kao inovativna zemlja u kojoj naučnici dostižu evropske standarde, doprinose ukupnom nivou znanja društva i unapređuju tehnološki razvoj privrede. Istovremeno, Strategijom se projektuju prioriteti i definišu mere za stimulisanje transfera tehnologija, podsticanje inovacija, uvezivanje nacionalnog inovacionog sistema, sve sa ciljem razvoja društva i ekonomije zasnovane na znanju. Slični ciljevi postavljeni su i u strateškim aktima drugih država u Podunavlju.⁸ Planirane ciljeve u navedenom periodu trebalo je ostvariti kroz intenziviranje regionane saradnje u

⁷ Nacionalni koordinator za Dunavsku strategiju u periodu od 2009-2012. godine, bio potpredsednik Vlade Republike Srbije za evropske integracije. Od 2012. godine, dužnost je preuzeo direktor Kancelarije za evropske integracije. Njegov zamenik je predstavnik Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije. Srbija koordinira u dve prioriternne oblasti na nivou čitavog Dunavskog regiona – Oblašću drumskog, železničkog i vazdušnog saobraćaja (1b) zajedno sa predstavnikom Slovenije i Oblašću društva znanja (7) sa zajedno sa predstavnikom Slovačke. Koordinator prioriternne oblasti 1b je predstavnik Ministarstva infrastructure i saobraćaja, dok je koordinator prioriternne oblasti 7 rektor Univerziteta u Novom Sadu.

⁸ *Dunavska strategija*, Edita Stojić Karanović, Dragan Petrović (ured.), Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2010, str. 139.

različitim naučnim oblastima. U tom pogledu, domaći univerziteti aktivno učestvuju u radu Dunavske rektorske konferencije koja je osnovana još tokom 1983. godine.⁹

Pozicija Srbije u odnosu na stvaranje društva znanja obuhvata strategijsku saradnju u Dunavskom regionu u pogledu:

1. Intenziviranja istraživanja, razvoja i obogaćivanja studijskih programa;
2. Intenziviranja naučne saradnje među zemljama u Dunavskom regionu;
3. Stimulacije mobilnosti studenata, nastavnika i istraživača unutar Dunavskog regiona, organizovanje obrazovanja i učenje tokom celog života; i
4. Stimulacije inovacija i transfera tehnologija u svim oblastima od regionalnog prioriteta koje se tiču poboljšanja povezanosti i komunikacionih sistema, ekoloških pitanja i umanjivanja prirodnih rizika, kao i pojačavanja potencijala za društveno-ekonomski razvoj.

Ostvarenje pomenutih ciljeva podrazumeva kontinuirano ostvarivanje konatkata i partnerstava u Dunavskom regionu naročito intenziviranje naučne saradnju u oblasti poslediplomskih studija i usavršavanja mladih naučnih radnika, a zatim i angažovanje u ostvarivanju stubova Dunavske strategije (između ostalog, angažovanje u uspostavljanju sistema bezbedne plovidbe i afirmacije vladavine prava duž čitavog toka Dunava, angažovanje u razvoju transporta, energetike i informaciono-komunikacionih tehnologija, angažovanje u zaštiti životne sredine i održivom korišćenju prirodnih bogatstava i u zaštiti i promociji zajedničkih evropskih vrednosti i kulturno-istorijskog nasleđa u regionu Podunavlja).

U nacrtu Strategije naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2016. do 2020. godine, predviđeno je uspostavljanje delotvornog nacionalnog istraživačkog sistema integrisanog u Evropski istraživački prostor. Istraživački sistem kroz razvoj inovacija treba da doprinese ekonomskom rastu, društvenom i kulturnom napretku, podizanju standarda građana i kvalitetu života.¹⁰ U realizaciji društva znanja, Strategija predviđa ostvarenje strateških ciljeva, i to:

---

⁹ Dunavska rektorska konferencija okuplja oko 50 univerziteta Dunavskog regiona. Na konferenciji u Ulmu koja je održana 1. i 2. februara 2010. godine, promovisana su dva predloga Srbije: 1. Dunavski samit mladih za vreme EXIT festivala i, 2. Konferencija o finansiranju projekata Dunavske strategije u Beogradu. Slične inicijative za nacionalne projekte (*flagship projects*), bile su predstavljene i na ostalim međunarodnim dunavskim konferencijama poput konferencija u Budimpešti, Beču, Bratislavi, Ruseu i Konstanci. Internet: http://www.media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/pozicija_srbije_u_izradi_strategije_eu_za_dunav-dopunjeno-izmenjeno_cyr.doc

¹⁰ „Nacrt Strategije naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2016. do 2020. godine – Istraživanje za inovacije” Internet: <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Strategija-nauka-za-inovacije-17-NOVO.pdf>

1. Uspostavljanje novog, efikasnijeg sistema upravljanja naukom i inovacijama u Srbiji;
2. Podsticanje izvrsnost i relevantnost naučnih istraživanja u Srbiji;
3. Obezbeđenje relevantnosti nauke u Srbiji za razvoj privrede;
4. Osiguranje izvrsnosti i dostupnosti ljudskih resursa za nauku i privredu;
5. Unapređenje međunarodne saradnje u domenu nauke i inovacija;
6. Povećanje ulaganja u istraživanje i razvoj unapređenjem javnog finansiranja i, Podsticanje ulaganja poslovnog sektora u istraživanje i razvoj.

Navedeni ciljevi iz nacrtu Strategije u neposrednoj su vezi sa ciljevima sadržanim u strateškim nacionalnim i regionalnim dokumentima i strategijama, između ostalog i u Strategiji Evropske unije za Dunavski region.¹¹ U tom pogledu, u realizaciji ciljeva Dunavske strategije, Srbija mora upotrebiti sve svoje naučne kapacitete i kapacitete Podunavskih zemalja kako bi zadržala aktivnu ulogu unutar Dunavskog regiona, pogotovo u delu kordinacije sedme prioritetne oblasti Dunavske strategije (*društvo znanja*). Na tom putu, Srbija će aktivno koristiti postojeće fondove za istraživanja,¹² u cilju ostvarenja intenzivne naučne saradnje sa Objedinjenim

---

¹¹ Strategija je povezana još sa sledećim strateškim dokumentima: Strategijom razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine, Strategijom industrijskog razvoja Republike Srbije 2011-2020. godine, Strategijom za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period od 2015. do 2020. godine, Strategijom Jugoistočna Evropa 2020 (SEE 2020), Regionalnom strategijom za istraživanje, razvoj i inovacije zemalja Zapadnog Balkana (WISE), HORIZONT 2020, Evropskim istraživačkim prostorom (ERA) – Mapom puta 2015-2020.

¹² Prilikom usvajanja Dunavske strategije, pozicija Evropske komisije zasnivala je se na stavu da neće biti odobrena dodatna ili nova finansijska sredstva kojima bi se podržala njena implementacija. Otuda, svaka zemlja učesnica u Dunavskoj strategiji treba da koristi sopstvene i postojeće finansijske kapacitete, te da nađe odgovarajuće modalitete kako će podržati realizaciju ciljeva Dunavske strategije. Implementacija Strategije je zamišljena tako da države Dunavskog sliva podnose i realizuju Dunavske projekte koji doprinose ciljevima definisanim u akcionom planu, a projekti se podnose za fondove koji su već na raspolaganju svakoj od zemalja. Srbija, kao kandidat za članstvo u Evropskoj uniji, na raspolaganju ima fondove pretpriputne pomoći IPA (*Instrument for Pre-Accession Assistance*), što u praksi znači da se procedure za apliciranje Dunavskih projekata ne razlikuju od procedura za apliciranje za IPA sredstva. U tom smislu, otvorena je mogućnost da se Dunavski projekti kombinuju sa sredstvima iz nacionalnih izvora finansiranja, kredita međunarodnih finansijskih institucija i fondova Evropske unije, što nije nov modalitet finansiranja, niti ekskluzivitet Dunavske strategije. Srbija, koja kao zemlja kandidat za članstvo u EU koristi trenutno I i II komponentu instrumenta za pretpriputnu pomoć IPA (npr. za rekonstrukcije Žeželjevog mosta u Novom Sadu i Golubačke tvrđave, uvođenje rečnog informacionog sistema na Dunavum, pripreme projektno-tehničke dokumentacije za vađenje neeksplodiranih ubojitih sredstava iz Dunava, itd.). Osim toga, Srbija aktivno učestvuje u osam programa prekogranične i transnacionalne saradnje koji se

istraživačkim centrom, Dunavskom rektorskom konferencijom, uz razvijanje programa i mehanizama saradnje unutar regiona Zapadnog Balkana putem Centra za istraživanje i inovacije Zapadnog Balkana (WISE),¹³ i putem drugih postojećih i budućih inicijativa (npr. WB EDIF/ENIF).¹⁴ Konkretno, to podrazumeva

---

sufinansiraju sredstvima Evropske unije i koji mogu predstavljati polaznu osnovu za finansiranje projektnih predloga uskladu sa Dunavskom strategijom (prekogranični programi sa Mađarskom, Rumunijom, Bugarskom, Hrvatskom, Crnom Gorom i Bosnom i Hercegovinom, Program Jugoistočne Evrope i Jadranski Program): Videti: „IPA Programi prekogranične saradnje”, IPACBCSRB, Internet: <http://www.evropa.gov.rs/CBC/PublicSite/Default.aspx>; Andrija Pejović, Bojan Živadinović, Gordana Lazarević, Ivan Knežević, Mirjana Lazović, Ognjen Mirić, *IPA – Instrument za pretpristupnu pomoć EU 2007-2013*, Evropski pokret u Srbiji, 2011, str. 39-40. U budžetu Evropske unije koji obuhvata period od 2014-2020. godine, Srbija može da računa na nova IPA sredstva, na učešće u Programima Evropske unije, eventualno i na pristup u Okviru za povezivanje Evrope (*Connecting Europe Facility*) koji je namenjen realizaciji transnacionalnih projekata u okviru saobraćaja, energetike, životne sredine i informaciono-komunikacionih tehnologija unutar Evropske unije, sa mogućnošću da se podrže i projekti od interesa van Evropske unije. Videti: „Vodič kroz Dunavsku strategiju“, Evropski pokret u Srbiji, 2012, Internet: http://emins.org/sr/publikacije/knjige/12-dunavska_sr.pdf. U septembru 2015. godine, Evropska komisija je pokrenula prezentaciju Programa transnacionalne dunavske saradnje za period od 2014. do 2020 (*Danube Transnational Programme*), vredan 222 miliona evra. Program je usredsređen na podsticanje inovacija i preduzetništva, očuvanje životne sredine i kulturnih dobara, unapređenje povezanosti i smanjenje emisije štetnih gasova u regionu Dunava. Videti: Internet: <http://eu-projekti.rs/tag/dunavska-strategija/>

¹³ Srbija je suosnivač Centra za istraživanje i inovacije zapadnog Balkana – (WISE) sa sedištem u Splitu. Regionalna strategija za istraživanje, razvoj i inovacije zemalja Zapadnog Balkana prema nacrtu Strategije predviđa: (1) uspostavljanje fonda za istraživačku izvrsnost zaduženog za jačanje istraživačkih kapaciteta i promovisanje istraživačke izvrsnosti kroz pružanje stabilne, transparentne i na zaslugama zasnovane podrške istraživanjima; (2) promovisanje mreža izvrsnosti u cilju jačanja izvrsnosti vezane za specifične istraživačke teme; (3) uvođenje programa transfera tehnologija sa ciljem stimulisanja saradnje nauke i privrede, podsticanja istraživanja koja se mogu komercijalizovati i kreiranja nove vrednosti; (4) stvaranje programa za start-up firme u početnoj fazi razvoja korišćenjem finansijskih i drugih instrumenata u cilju podrške dugoročno održivom tržištu za finansiranje inovacija.

¹⁴ Mehanizmi finansijske pomoći za socijalni i ekonomski razvoj država Zapadnog Balkana ostvaruje se kroz tehničku pomoć i finansiranje strateških projekata u infrastrukturi, energetici i razvoju privatnog sektora. Zajedničke inicijative Evropske unije, međunarodnih finansijskih institucija, bilateralnih donatora i vlada Zapadnog Balkana ostvaraju se između ostalog kroz: Fond za inovativna preduzeća (*Enterprise Innovation Fund – ENIF*) – Fond rizičnog kapitala za finansiranje inovativnih MSP u početnoj fazi razvoja; Fond za razvoj preduzeća (*Enterprise Expansion Fund – ENEF*) – Fond razvojnog kapitala koji će se fokusirati na već uspostavljena mala i srednja preduzeća (u daljem tekstu: MSP) koja imaju visok potencijal za rast; Kreditnu liniju za garantovanje kreditiranja (*Guarantee Facility – GF*) – koja će značajno poboljšati mogućnosti za MSP za pristup finansiranju od strane banaka, kao i potencijalno smanjenje troškova zaduživanja, putem osiguranja kreditnog portfolia finansijskim posrednicima i

ustanovljavanje fondova za podršku aktivnostima predviđenim Istraživačkom strategijom za inovacije za zemlje Zapadnog Balkana, respisivanje poziva, investiranje u istraživanja, inovacije, mobilnost mladih, transfer tehnologija, i dr. Pored navedenog, u nacrtu Strategije predviđa se dalji razvoj saradnje sa međunarodnim istraživačkim institucijama u Trstu, unutar Jadransko-jonske regije, Crnomorske regije, itd.

Međutim, ključni izazovi koji stoje na putu ostvarenja strategijskih ciljeva odnose se na:

1. Sistem upravljanja naučnim i inovacionim sistemom koji nije dovoljno efikasan i gde ne postoji koordinacija između relevantnih institucija;
2. Nedovoljnu finansijsku podržanost izvrsnosti naučnih istraživanja i njihovu relevantnost za ekonomski razvoj zemlje i društvo u celini;¹⁵
3. Nepostojanje adekvatnih finansijskih instrumenta i institucionalnog okvira za povezivanje nauke i privrede;¹⁶
4. Nedostatke ljudskih resursa u naučnoistraživačkim organizacijama i u privatnom sektoru i gde ne postoje dugoročne mere za rešavanje ovog problema;
5. Nepotpunu integrisanost nauke u Srbiji u Evropski istraživački prostor iako postoje programi za podršku međunarodnoj saradnji, te nedovoljni broj naučnika koji učestvuje u međunarodnim projektima.¹⁷

Tehničku podršku (*TA Facility*) – koja ima za cilj da unapredi regulatorni okvir od značaja za inovativna MSP sa visokim potencijalom rasta, kroz podršku zemljama učesnicama ovog Programa pri sprovođenju prioritetnih reformi.

¹⁵ Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku ukupno učešće izdvajanja za istraživanje i razvoj u bruto domaćem proizvodu Srbije je ispod 1% i još uvek je znatno ispod EU proseka koji je 2.06 % (Eurostat).

¹⁶ Učešće poslovnog sektora u finansiranju istraživanja u Srbiji iznosi svega 7,5%, a u državama OECD-a poslovni sektor finansira 60,8% svih troškova za istraživanje i razvoj. Odnos nauke i privrede u Srbiji karakteriše: 1. Nedovoljan nivo ljudskih resursa za istraživanje i inovacije u poslovnom sektoru; 2. Mali broj finansijskih instrumenata za podršku istraživanju i inovacijama u privredi; 3. Nedovoljno razvijen institucionalni i pravni okvir za podršku istraživanju i inovacijama u privredi. Videti: Internet: <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Strategija-nauka-za-inovacije-17-NOVO.pdf>

¹⁷ Istraživači u Srbiji učestvuju u brojnim programima međunarodne saradnje. (npr. u Okvirnom programu 7 EK za istraživanja (OP7) u periodu 2007-2013, Horizont 2020, Eureka projektima COST akcijama, NATO programu „Nauka u službi mira i bezbednosti“, u projektima Evropske organizacije za nuklearna istraživanja (CERN) i projektima istraživačkog centra Dubna u Ruskoj Federaciji). Srbija aktivno učestvuje i u svim relevantnim regionalnim inicijativama (npr. u Evropskoj strategiji za dnevski region i Centralnoevropskoj inicijativi (CEI) u više programa poput - Know-how Exchange program, kooperativne aktivnosti, kao i u platformi CEI–PRAISE

Porede navedenih izazova koje stoje pred Srbijom u ostvarivanju sedme prioritete oblasti Dunavske strategije (*društva znanja*), ono što stoji kao evidentna prepreka jeste i činjenica da u Dunavskom regionu postoji neujednačenost u oblasti istraživanja, razvoja i inovacija, što s jedne strane vodi uzbranom razvoju pojedinih područja kroz različite forme intenziviranja naučne saradnje i napretka tehnologije, dok sa druge strane pak, dolazi do zaostajanja pojedinih regija i oblasti koje bivaju isključene iz naučne razmene znanja i iskustava. Uzimajući u obzir da Dunavski region poseduje veliki potencijal u procesu uspostavljanja jedinstvenog tržišta, posebno imajući u vidu da ga čine države i područja koja nisu formalno u sastavu Evropske unije, ostvarenje potencijala Dunavskog regiona u narednom periodu, zahtevaće veću konkurentnost svih subjekata uključenih u realizaciju Dunavske strategije, od naučno-istraživačkih organizacija i privrednih subjekata do civilnog društva. Stvaranje i unapređenje istraživačke infrastrukture, umrežavanje univerziteta, preduzeća i nosilaca javnih politika, kao i poboljšanje informacionih i komunikacionih tehnologija biće od ključnog značaja za intenziviranje razvoja u Dunavskom regionu. S obzirom da u Dunavskom regionu postoji izvesna nesimetričnost u pogledu informaciono-komunikacione, inovacione i tehnološke baze, potrebno je utvrditi mehanizme kojima bi bilo moguće ostvariti podršku za razvoj infrastrukture neophodne za naučnoistraživačku delatnost i tehnološki razvoj. U tom pogledu potrebno je rešiti problem uskih grla u saobraćaju, kao i problem uspostavljenih poslovnih barijera. Postojeće mreže međunarodne saradnje između institucija koje podržavaju inovacije i poslovanje, moraće se razvijati različitim sektorima uz korišćenje okvira koji pruža Evropska istraživačka oblast (ERA). U tom smislu veoma će biti od pomoći davanje potstrek razvoju klastera i centara za izuzetnost, kao i davanje podrške prekograničnoj i međusektorskoj saradnji između klastera. Za prosperitet u Dunavskom regionu i postizanje rasta ekonomije znanja, biće potrebno veće ulaganje u ljudske resurse u svrhu sticanja potrebnih veština, borbe protiv siromaštva, modernizacije tržišta rada, obuke u sistemu socijalne zaštite. Značaj ljudskog kapitala može biti od presudnog značaja budući da u Dunavskom

---

Programme to Promote Research and Innovation through Centres of Scientific Excellence and Advanced Research Groups in Member Countries). Oblasti u kojima je Srbija do sada bila manje uspešna je učešće u najprestižnijem delu okvirnih programa Evropske unije, u finansiranju izvrsne nauke kroz projekte Evropskog istraživačkog saveta, zatim u programima mobilnosti istraživača, kao i u programima koji su zahtevali uključivanje sektora malih i srednjih preduzeća. Dodatne slabosti koje su identifikovane u prethodnom periodu su se odnosile na probleme finansiranja naših eksperata nominovanih u različite eksperstke komitete Evropske unije, nedovoljan stepen koordinacije u artikulisanju interesa naše naučne zajednice, relativno mali broj istraživača koji su uključeni u međunarodnu saradnju, nemogućnost nacionalnih kontakt osoba da budu isključivo posvećeni aktivnostima vezanim za Horizont 2020 usled neophodnosti da budu uključeni i u druge aktivnosti u ministarstvu, kao i nedostatak tela koje bi pružalo stalnu tehničku i drugu podršku našim istraživačima koji učestvuju u međunarodnim programima.

regionu živi skoro jedna trećina stanovništva Evropske unije. Problem migracija obrazovanog stanovništva u Dunavskom regionu koji dovode do manjka ili viška obrazovane radne snage u različitim delovima Dunavskog regiona predstavlja takođe veliki problem. Da bi se u potpunosti iskoristio potencijal obrazovane radne snage i da bi se Dunavski region izborio sa problemom siromaštva, njegovo tržište rada mora postati inkluzivno. U Dunavskom regionu postoji mnogo prostora za zajedničke aktivnosti između država u borbi protiv socijalne i ekonomske isključenosti marginalizovanih zajednica što će značajno biti promenjeno adekvatnim sprovođenjem aktivnosti u okviru ovog prioriteta Dunavske strategije.¹⁸

LITERATURA

„IPA Programi prekogranične saradnje”, IPACBCSRB, Internet: <http://www.evropa.gov.rs/CBC/PublicSite/Default.aspx>

„Nacrt Strategije naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srbije za period od 2016. do 2020. godine – Istraživanje za inovacije” Internet: <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Strategija-nauka-za-inovacije-17-NOVO.pdf>

„Vodič kroz Dunavsku strategiju“, Evropski pokret u Srbiji, 2012, Internet: http://emins.org/sr/publikacije/knjige/12-dunavska_sr.pdf

„Vodič kroz Strategiju EU 2020”, Evropski pokret u Srbiji, 2011, Internet: <http://www.emins.org/sr/publikacije/knjige/11-vodic-krozevropu-2020.pdf>

Dunavska strategija, Stojić Karanović, E., Petrović D., (ured.), Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2010.

European Commission, *European Union Strategy for Danube Region*, COM(2010) 715/4.

Internet: <http://eu-projekti.rs/tag/dunavska-strategija/>

Internet: http://www.media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/pozicija_srbije_u_izradi_strategije_eu_za_dunav-dopunjeno-izmenjeno_cyr.doc

Lopandić, D., Kronja, J., *Regionalne inicijative i multilateralna saradnja na Balkanu*, Evropski pokret u Srbiji, 2010.

Pejović, A., Živadinović, B., Lazarević, G., Knežević, I., Lazović, M., Mirić, O., *IPA – Instrument za pretpristupnu pomoć EU 2007-2013*, Evropski pokret u Srbiji, 2011.

Vlada Republike Srbije, „Pozicija za učešće u sveobuhvatnoj Dunavskoj strategiji”, Internet: http://www.srbija.gov.rs/vesti/dokumenti_sekcija.php?id=126300

---

¹⁸ „Vodič kroz Dunavsku strategiju“, Evropski pokret u Srbiji, 2012, Internet: http://emins.org/sr/publikacije/knjige/12-dunavska_sr.pdf